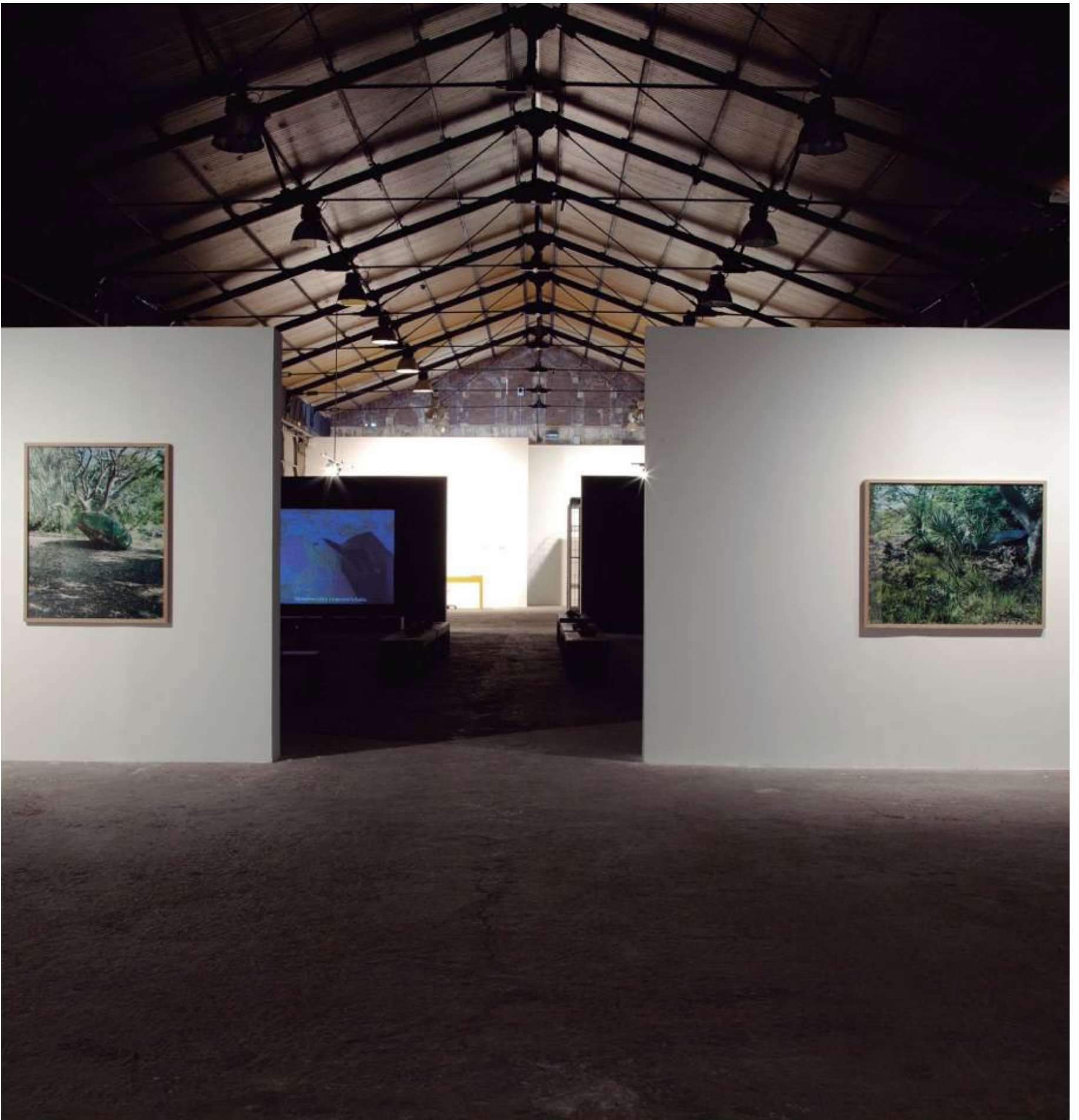

ARTIGA 17

Octubre
2012

REVISTA D'ART I PENSAMENT CONTEMPORANI

BOUCHRA KHALILI «WET FEET»
Tinglado 2 Moll de Costa de Tarragona

Fotografia:
CA Tarragona / Maria Veses

ARTIGA es fa ressò del seminari «T'agrada criticar?» de l'Escola de Calor organitzada pel CA Tarragona el passat juliol. Aprofitem l'ocasió per preguntar-nos sobre la vigència i els usos de la crítica d'art. Quines accions i quins actors tenen paper en aquesta funció?

A més a més, a les pàg. 2, 3 i 4 trobareu articles dels professors del seminari i a les pàg. 4 i 5 presentem tres pràctiques dels participants realitzades sota la tutoria de Pilar Bonet. A la pàg. 6 rescatem un vell article sobre la crítica. Gràcies a tots.

EL CRÍTIC COM A ARTISTA

// MERY CUESTA

Vaig sentir que *El crític com a artista* d'Oscar Wilde (*The critic as artist*, 1891) era el peu que buscava la meua sabata quan el vaig llegir fa uns cinc anys. L'entusiasme no va tenir tanta relació amb el degoteig d'enginyoses màximes de Wilde, o amb les seves deliberacions sobre la moralitat del rol de l'artista, algunes poc vigents en relació amb les pràctiques artístiques actuals i l'esperit dels nostres temps. Em va entusiasmar la idea del crític com a creador, com a aquella persona que superposa, mitjançant la creació literària, la seva pròpia obra a partir de la de l'artista. No parlem d'una jerarquia en la qual el text crític sovinteja amb l'obra de l'artista, sinó de la utilització de l'obra d'art com a punt de suport per emprendre volades creatives, piruetes literàries, acrobàcies d'imaginació, cabrioles de sentit. I és que em passava llavors que, a vegades, si havia d'escriure sobre l'obra d'un artista que no m'impressionava en cap sentit, sí que m'insuflaven idees i conceptes que no hi havia ni molt menys entre la substància del que proposava aquell artista. En asseure'm a escriure, no em venia de gust complaure'm en la mitjanja de l'artista i la seva obreta, perquè em semblava molt més interessant transmetre fabulacions. Conèixer la postura de Wilde em va donar ales a dir el que em vingués de gust, podia començar parlant del gran tòpic dels no-llocs i acabar escatint sobre l'afinació dels saxofons.

Un crític que gaudeix la Crítica creativa pot utilitzar diversos llenguatges. El primer de tots és el llenguatge textual, i es fa més o menys com ho hem esbossat en el paràgraf anterior: volant. Permeteu-me que torni a remetre'm a Wilde. El seu relat seminal *El retrat de Dorian Gray*, paral·lelament a la fantàstica trama moral/universal,

està plagat de desenes de passatges que relaten amb delectació els mobles, el disseny, la decoració, els quadres... Ens revela, així, una idea molt moderna de la crítica per fer-la formar part d'un context narratiu de novel·la, però també perquè, en la frontissa del XIX i el XX, Wilde ja etzibava amb naturalitat que l'estampat tèxtil, una vidriera o el propi disseny d'un jardí constitueixen obres d'art sublimes. *El retrat de Dorian Gray*, la novel·la, és un festival de crítica creativa en múltiples sentits. Així, doncs, la utilització desacomplexada dels gèneres, l'amplitud de mires en relació amb altres àmbits que no són estrictament arts visuals i l'esperit innovador, són el trípod sobre el qual s'erigeix una crítica textual creativa. Altres formes de Crítica creativa tenen a veure amb l'acció directa. Certs tipus de comissariat poden actuar com a Crítica d'acció, perquè ¿què és en essència la crítica sinó un llançament de comentaris al voltant d'un fenomen social, a través de la qual cosa es dota d'eines el públic perquè valori per si mateix? Sumem a aquesta aportació de criteri les possibilitats dinàmiques i sensorials del muntatge expositiu. Una exposició que aposti per una tesis de risc és Crítica d'acció.

Abans d'abandonar la menció de només algunes possibilitats de la Crítica creativa, hem de presentar el llenguatge còmic com una des les opcions més delicioses. Un tango cenyit entre el dibuix i el text sedueix sense remei qualsevol intel·lecte; jo estic treballant en aquesta trinxera.

En qualsevol cas, si ens decantem per l'opció que sigui, sempre és molt útil fer l'exercici de contextualitzar-se un mateix dins d'un aglomerat generacional, detectar a través dels nostres companys com aquesta *professió* s'enfoca actualment, i com s'ha anat transformant. I sentir que anem alliberant-nos dels clics que engreixen la fama horrorosa del Crític d'Art. Foragitem d'una vegada per

totes figurins nocius que van imposar socialment crítics de dècades anteriors, que s'antullaven ells mateixos com a passejants altius de galeries, oberts al suborn i a punt d'emetre judicis concloents. Aquests personatges espectrals han protagonitzat moltes de les meves tires còmiques, i porten essent el blanc de diverses produccions caricaturesques com —per seleccionar-ne una— la pel·lícula *Theatre of Blood* (Douglas Hickox, 1973), en què un corretjós Vincent Price assassinava amb fúria i pertinència, un per un, tota una galeria de crítics despòtics. Vinculat amb aquests comportaments, rescato un fragment que vaig pescar per casualitat en una recopilació d'articles d'un crític i assagista magnífic, i que em va deixar una mica perplexa: «Fa vint-i-cinc anys que escric en diaris i revistes. He fet centenars d'elogis de pintors, de ballarines, d'artistes de circ i *music-hall*. Doncs bé, només l'u per cent d'aquestes persones s'ha dignat a donar-me les gràcies.» Els crítics no hem d'entendre la nostra feina com un regal de favors, esperant reverències a canvi de la nostra indulgència, sinó més aviat com una aportació al pensament a partir de l'obra d'un altre individu. De totes maneres, aquest model ontològic de «crític generós» agonitza.

Ara s'està modelant un nou protocol en la crítica, i en la figura del crític, per tant. La cultura digital ha possibilitat això que anomenem Massa Crítica, ni més ni menys que una entitat que replica de manera inquantificable i que no té precedents en tota la història. Internet possibilita que el crític finalment pugui ser replicat immediatament, sense intermediaris i, encara millor, que pugui ser debatut. Però no s'ha de tenir por si s'és creatiu: la massa derroca els que es col·loquen en un pedestal però empatitza amb qui, a més de tenir criteri, sap com fer volar estels de colors en l'aire.

LA CRÍTICA D'ART, EXPANDIDA I DESPLAÇADA

// ORIOL FONTDEVILA

La crítica en relació amb la pràctica de l'art és una qüestió que està sotmesa a oscil·lacions, no es tracta d'una conjunció estable. En els darrers anys, podem observar com, per una banda, s'ha afeblit notablement la posició de la crítica d'art en tant que gènere o professió determinada. La projecció del crític d'art com a àrbitre del gust, dotat d'un seguit de criteris que construeix amb independència i distància envers la contingència i la necessitat, que construeix un judici autònom, és quelcom que no sols hauria deixat d'existir sinó que, fins i tot, la mera possibilitat de la seva existència es posaria ara mateix sota sospita. Independència, autonomia, distància crítica, són conceptes que precisament a dia d'avui s'entendrien abans com a mites o projeccions culturals que no pas com a categories operatives de la crítica en relació amb la creació.

En paral·lel amb aquest reconeixement dels límits, de replegament i, fins i tot, de desplaçament de la crítica d'art en relació amb l'esfera pública, ens trobem amb un segon moviment que ha proliferat a partir de les darreres dècades del segle xx. Es tracta de la creixent consideració

de la pràctica de l'art en relació amb el seu potencial de «criticitat». A partir de finals de la dècada dels anys seixanta, l'actitud crítica esdevé progressivament un atribut de l'art contemporani. Des del focus analític de l'art conceptual fins a les actituds més activistes de la crítica institucional, l'artista es posiciona progressivament com un comentarista cultural, com un crític que pren la mateixa pràctica de l'art com al seu objecte d'estudi.

Simultàniament a aquest moviment, el comissariat també veiem com inicia un viratge cap a l'assimilació de processos artístics en la seva pràctica, i d'aquí que

.....
Fotografies: CA Tarragona

especialment a mitjan anys 90 també es prengui de referència l'art per començar a tenir lloc un gir reflexiu del comissariat sobre la seva pròpia praxi. La possibilitat d'un comissariat, no sols articulador, sinó també crític amb els processos culturals, es pot posar en relació amb el reclam envers les museografies i les pedagogies crítiques que han proliferat també a partir del canvi de mil·lenni; o sigui, el treball crític des del mateix àmbit dels museus, amb la configuració i la gestió de les col·leccions i en relació amb la interacció amb els públics i la societat.

L'art contemporani, amb tot el seu desplegament d'agents mediadors, es voldria entendre a dia d'avui com una espècie de laboratori crític de la nostra societat. A diferència de la crítica del crític d'art, aquesta l'hauríem d'entendre com a més bastarda, híbrida, basada en la interacció i els processos de diàleg, articulada amb la praxi i els espais de producció, i amb un marge de maniobra variable i una distància que, si es dona, s'haurà d'entendre més aviat com a circumstancial i tàctica. Amb aquest moviment certs atributs del crític haurien quedat definitivament desplaçats. Si bé a la idiosincràsia d'aquesta crítica, que més que d'agents independents, es conformaria de processos «interdependents», encara li queda una bona quantitat de mitologia per desbrossar per guanyar en efectivitat.

En el marc del tema de debat d'aquest número, ens plau recuperar aquest text publicat amb anterioritat a la revista TASCÓ. Escola d'Art. Reus 1989

LECTURES D'ESTIU

// ASSUMPTA ROSÉS

La lletra dels manuscrits i després la impresa i enquadernada han aconseguit una categoria de credibilitat i prestigi no superada encara per cap mitjà de comunicació. L'escriptura dignifica, cristal·litza i confirma un pensament, una tesi, qualsevol coneixement. Per això tots els sabers, totes les reflexions, totes les hipòtesis volen ser passades a evangeli. El pensament en imatges és ambigu i les formes que ha adoptat després del neoclassicisme, l'han convertit en una autèntica Torre de Babel. Per això ha sortit més que mai del seu medi i s'ha reforçat amb les traduccions i interpretacions del llenguatge verbal, i encara millor, de l'escrit.

Les obres d'art són un objecte d'especulació. Els que saben veure i escriure, miren pels demés, guien les mirades i les visions, donen claus al jeroglífic o pistes per orientar-se en el laberint. El valor d'una obra es compta també per les pàgines que se n'han escrit. La bibliografia és un esglaió d'efecte incontestat. I això fins a crear una professió de transcriptors en llenguatge, de valoradors de qualitats, especialitzats en exposar per escrit el seu criteri i les seves experiències sensibles al voltant d'obres de pintura, escultura, arquitectura... També sobre les altres arts: teatre, música o dansa. I, el cas extrem sobre la mateixa literatura, l'escriptura que explica com s'ha d'entendre l'escriptura. És possible doncs arribar a pensar que la crítica pot ser entesa com una forma especial d'escriure creativament. Que es pot fer bé, malament i mediocrement, com s'esdevé amb tots els altres gèneres.

La forma d'expressió que és la crítica i la professió que resulta de la pràctica continuada i retribuïda dona peu a moltes especulacions, a molts desacords i moltes reticències. Especialment en la crítica de les arts plàstiques, protagonistes de fenòmens econòmics i socials que tots tenim en ment.

Dues lectures d'estiu m'han conduït a idees marginals i mig deslligades d'aquest conflicte, però ja sembla acceptat que el pensament i el llenguatge segueixin trames de múltiples direccions on teixir experiències disperses i fragmentades. No és aquesta l'hora de teories globals i rodones, no tenim temps, i tots els fenòmens semblen agafar una dimensió inabastable en conjunt. Aquestes lectures parlen, en diferents moments una sobre la crítica i l'altra sobre la teoria de l'estètica. Però són dos relats literaris: un conte curt i una novel·la. Es tracta doncs de la crítica com a motiu per a la literatura i, en tots dos casos, la primera queda bastant malparada. Un aspre ressentiment en Cortazar, una ironia no del tot demostrable en Joyce. En tot cas, aquí el relat i la censura són creació amb uns valors per sobre del tema.

Julio Cortazar en *El perseguidor*, ens fa viure el drama d'un crític que s'afronta a la pròpia inseguretats. L'artista inaprensible, s'escapa. Quan el teòric creu dominar l'obra, saber per on va, quins valors expressa, quin paper juga socialment, el creador es desvia i ell perd el fil d'unes actituds que desfan la imatge literària que ell havia construït. A la fi, l'artista s'autodestruïx, negant-se a acceptar el rol que se li ha marcat i incapaç d'assumir un camí al marge de les pressions. La seva mort torna la pau al crític, que era a punt, al seu torn, de la desfeta personal. Desaparegut l'artista, deixa de seguir camins inesperats i contradictoris, el crític pot resoldre els desacords passats, pot establir una teoria sense angoixes, amb la tranquil·litat d'una obra tancada, d'un comportament, a la fi còmode i previsible. És la paràbola del mal crític que acaba satisfet,

per fer-lo encara més dolent als nostres ulls.

James Joyce en *Retrat de l'artista adolescent*, apunta una altra trama: Un estudiant es debat per triar les opcions que la vida li ofereix, camí d'una via de llibertat personal i d'unes inclinacions a la creació literària. D'entre els temes d'especulació filosòfica que se li ofereixen per posar a prova la seva capacitat, escull esbossar una teoria de l'estètica. Jugant les primeres cartes de creador, de filòsof i de crític, s'atreveix a plantejar una tesi sobre la bellesa. Rectifica a Sant Tomàs i troba en aquesta formulació, junt amb d'altres experiències vitals, les forces per creure en la pròpia competència per actuar intel·lectualment i viure en llibertat. De trencar amb la fràgil comoditat de la família amb les il·lusions amoroses i les ofertes de futur fàcil que amenacen qualsevol ambició més alta.

«Su pensamiento era como un crepúsculo de duda i desconfianza propia, alumbrado acá i allá por los relámpagos de la intuición, pero relámpagos de tan diáfana claridad, que en aquellos instantes el mundo se deshacía bajo sus pies, como si hubiera sido consumido por el fuego...»

Veig una ironia de Joyce quan planteja que un estadi d'immaduresa com el del protagonista, el tema que pot afrontar amb prou convicció és una teoria de l'estètica. Teoria que no té comprovació, que accepta la contradicció, que no ha d'arribar a cap fi pràctic.

El crític malvat per incapaç de seguir el vol de l'artista. El pensador amb una funció sense compromís científic o ideològic greu; feina per a principiants. Aquest estiu va ser dur amb l'autoestima del crític. Només la idea d'una crítica que no es digui diferent a d'altres especulacions ens conformaria. Aquests mateixos escrits que ens han servit d'exemple com a gènere, són a la vegada literatura de primera línia i donen una sortida. La crítica és bona si es fa des d'una actitud tan creativa i arriscada com la dels artistes i obres de què s'ocupa.

LA CRÍTICA D'ART. ARTICLES DELS PARTICIPANTS AL SEMINARI «T'AGRADA CRITICAR?»

KATIA ACÍN.

LA FORÇA DE LA SENSIBILITAT

// ÀNGELES PÉREZ PENALBA

.....
Museu d'Art Modern Tarragona.

Del 13 de juliol al 23 de setembre

<http://www.dipta.cat/mam>
.....

Per l'obra de Katia Acín (1923/2004) transpira la seva vida com si de la seva pròpia pell es tractés. És la força de la sensibilitat artística i humana, que s'expressa en aquestes línies de dibuix, gravades damunt planxes de linòleum, fusta o metall.

El Museu d'Art Modern de Tarragona acull l'exposició d'una artista treballadora. L'experiència de vida que li va tocar afrontar és el motor que la va impulsar a crear, un cop jubilada de mestra d'història a la seva terra natal: Ossa, un volum considerable d'obra gràfica.

La mort violenta dels seus pares a l'edat de 12 anys, en plena Guerra Civil Espanyola, va marcar el caràcter d'una artista que no es va plànyer després d'aquest fet. Va estudiar magisteri (com el seu pare) i va esperar pacientment a tenir el temps necessari per estudiar Belles Arts a Barcelona i entrar d'aquesta manera al món del gravat.

Incisions, textures, burins, gúbies, junt amb l'àcid i el color... passat pel sedàs del tòrcul, són vehicles d'un camí

que l'artista es forja a poc a poc, treballant amb constància i plena maduresa. Els temes són la dona, el treball, mites i tristos esdeveniments on un recull d'una quarantena de quadres es mostren a la planta baixa del Museu. És un tast de la seva extensa obra, tota una narració de la seva existència. Volum en unes dames plenes d'humanitat, sinuosos perfils de grans dones on la bellesa es troba dins dels contorns; quasi surten del format, grans matriarques que han sobreviscut al pitjor (guerres o fam), que han apuntalat famílies dins del seu cos, on guarden l'essència de l'esser humà. Treball dur, brut i castigat; patiment a les espatlles, marginalitat i lluita (per abolir l'explotació laboral o aconseguir drets bàsics i seguretat laboral). I amb quina dignitat, honradesa i senzillesa explica l'artista un tros d'història d'aquest país.

Els mites, que n'és de sàvia Katia. S'aproxima al començament de la transmissió oral, les paraules i les lectures que ho pretenen explicar tot, posen ordre en el caos i inicien el camí (com si d'un Ulisses es tractés) de resposta als grans temes existencials que inquieten l'home: la condició d'ésser viu que es trobarà en circumstàncies adverses en la seva experiència personal. Amb ductilitat entramada grata els suports i dona forma als sentiments i a les emocions dels tristos esdeveniments, superats a cops de força de voluntat.

Com he dit abans, el motor de la seva obra gràfica és l'art que sempre portava dins seu, ben guardat. En els darrers anys de la seva vida va esclatar amb el coneixement

de qui ha passat per aquest món vivint cada instant, conscient del que és perdre el més estimat. Ens va ensenyar a estar, ens va encomanar il·lusió i amb la seva perseverança, ens deixa una lliçó d'història, d'art i d'humanitat.

.....
Imatge: El hombre armado, c. 1997. Aiguafort

QUÈ AMAGUEN LES BANDERES?

// DOLORS MOLAS

.....
III Festival d'Arts Visuals e-plec. Laboratori Visual.

Del 29 de febrer al 4 de març de 2012. Tarragona.

www.visual-lab.info
.....

La llibertat de Delacroix aixeca ufana una bandera tan alta que no cap en el quadre, que es retalla sobre un cel blau, terrós i fumejant. I un vermell, de la sang del poble vessada en defensa de la llibertat, que en el Romanticisme anava lligada al concepte de pàtria: valia la pena morir per ella.

El març passat, vam veure el projecte titulat T·R·A·O·A, de l'artista Àngel Pomerol, distribuït en 8 plafons del Display, dintre del III Festival d'Arts Visuals e-plec. Es tracta de la proposta fundacional d'una ciutat paral·lela, de nom T·R·A·O·A, que redefeix el concepte de polis, en un espai on conviuen i es confronten les psicogeografies privades amb les públiques.

És un projecte recuperat del que es va iniciar ara fa uns anys dins del portal Art-Tarragona i que properament tindrà un lloc a la xarxa. Conté intervencions virtuals en l'espai urbà, que potencien i assetgen la conflictivitat del teixit social.

El plafó situat al carrer Gasòmetre, va exhibir la

intervenció *Homenatge a Cézanne*, en la qual Pomerol va substituir les banderes territorials d'un edifici emblemàtic, per banderes amb imatges de cels, amb els seus infinits matisos, que il·luminen els territoris representats. La imatge, anava acompanyada pel text del mateix artista: «[...] l'ús i l'abús de les banderes ha provocat una contaminació de l'espai urbà i una confusió en l'espai racional, atès que els seus recursos estètics són molt limitats». Acabava, citant a Cézanne: «allò important són els matisos».

Paraules que han esdevingut premonitòries, ja que després d'aquesta intervenció hem vist milers de banderes onejant als balcons, als cotxes, pintades a cares desenaixades. Recolzant la lluita aferrissada dels herois contemporanis, en defensa de què? També s'ha vessat sang del poble, per tant ... I la llibertat?

Ens interessa la proposta de Pomerol, perquè avui es fa més vigent encara, perquè respon a la urgència del present (a favor de la raó i en contra del Romanticisme) i posa en qüestió ordres hegemònics i simbòlics, que des d'un fals consens fan perillar la llibertat.

El treball de Pomerol sempre destil·la iconoclàstia, ironia, neguit assossegat. Parla amb un cert desencís de la dificultat, potser de la impossibilitat de reinventar-nos. Podem veure una part del projecte al web del Laboratori Visual, e-plec 2012, Àngel Pomerol.

I, com hem dit, aviat el podrem veure íntegre a la xarxa.

.....
Imatge: Àngel Pomerol, Homenatge a Cézanne

HOMENATGE A CÉZANNE

En el paisatge actual, en el qual la imatge ha esdevingut el principal capital simbòlic de l'imaginari social, l'ús i l'abús de les banderes ha provocat una contaminació de l'espai urbà i una confusió en l'espai racional, atès que els seus recursos estètics són molt limitats (colors primaris i secundaris combinats amb el blanc i el negre i amb tractaments geomètrics molt elementals).

Per això proposem amb aquesta obra, la substitució de les banderes per imatges dels infinits matisos que poden il·luminar els cels dels territoris que representen, ja que, com deia Paul Cézanne, "allò important són els matisos".

e-plec

MARCA D'AIGUA de SERGI AGUILAR.
Un exemple d'escultura commemorativa
contemporània al Tarragonès

// ANTONIO OLMEDO

A la platja de la Roca de la Pineda s'aixeca el que és, probablement, un dels monuments públics més interessants aixecats a Catalunya en els últims anys. El conjunt escultòric és un homenatge al poeta i editor Carles Barral (Barcelona, 1928-1989) que va dedicar bona part de la seva obra a cantar la mar Mediterrània.

Situat en el roquer Punta del Faralló, el monument està compost per quatre grans estructures verticals que, a manera d'enormes esteles, s'alcen apuntant en direcció als quatre punts cardinals. Aquestes esteles estan construïdes amb dues planxes bessones d'acer, de pocs centímetres de gruix, molt juntes, de manera que, vistes de lluny, produeixen l'efecte d'un volum massís. Solament en apropar-t'hi t'adones de la lleugeresa d'aquestes planxes: lleus com veles d'un vaixell.

Tres d'aquestes estructures s'aixequen directament sobre les roques, mentre que la quarta s'eleva sobre la volta d'un búnquer de la guerra civil restaurat. El conjunt es completa amb uns versos de Carles Barral: «*Se hacían las fronteras débiles bajo el agua y más desnudas*», inscrits al començament del passeig que porta al conjunt i que el converteix, com es va dir quan s'inaugurà l'any 1992, en una escultura transitable. És així com *Marca d'Aigua* transforma l'espai natural i urbà en el qual s'insereix en part de l'obra d'art.

La incorporació a l'escultura d'un espai que ha de ser recorregut i experimentat per l'espectador implica un desenvolupament temporal de l'experiència estètica i la relaciona amb el concepte *site-specific*, obres pensades per ser instal·lades en un lloc concret, desenvolupat per artistes com Robert Smithson. En aquest tipus d'obres, l'artista estableix un diàleg amb l'entorn i el paisatge que fa que l'escultura solament tingui sentit en el lloc concret en què es troba emplaçada. No és casual que l'efecte estètic més impressionant de *Marca d'Aigua* només es doni quan la marea està molt alta i queda totalment envoltada per l'aigua. És llavors quan millor podem contemplar com l'element humà s'enlaira altiu i desafiant sobre les roques que emergeixen de la superfície marina.

Sorpren l'evolució artística de Sergi Aguilar, des de les seves obres de petit format inicials, de principis dels anys setanta, fins a arribar a *Marca d'Aigua*, la seva escultura pública i monumental més aconseguida fins aleshores. Tradicionalment s'ha relacionat aquest artista amb moviments escultòrics com el minimalisme i el conceptualisme, però crec que seria més encertat vincular les seves creacions a la tradició constructivista i a postures postminimalistes properes a autors com Richard Serra.

De fet, Sergi Aguilar no es preocupa gaire de preservar el principi de «bona forma» (*Gestalt*) tan característic del minimal art. Els seus objectes escultòrics presenten sempre un tall, una dislocació inesperada en l'estructura geomètrica que crea tensió visual i apel·la directament al concepte de «composició» tan menyspreat pels minimalistes. Més significatiu, encara, són els títols que imposa i que aporten un món de connotacions simbòliques a les seves creacions –*Julia, els altres catalans; Res no es detura...*–, i les allunya totalment del desig de neutralitat i literalitat expressat en l'afirmació de Frank Stella: «*El que veus és el que veus*».

Res més allunyat, per tant, de les intencions de l'escultor català que limitar l'obra a l'objecte material. Això és ben evident en el conjunt de la Pineda, on el llenguatge, amb la seva riquesa de significats, juga un paper fonamental. No solament els versos de Carles Barral fan referència al poeta. El títol mateix, *Marca d'Aigua*, l'enriqueix amb nous significats en al·ludir, tant al paper imprès –així és com s'anomena la imatge impresa sense tinta que permet distingir diferents tipus de papers i documents–, com al mar que tan sovint havia solcat el poeta i editor amb el seu veler *Capitán Argüello*. Són aquestes al·lusions lingüístiques i literàries les que permeten transformar un conjunt escultòric totalment abstracte en un veritable monument commemoratiu que adapta amb èxit el llenguatge de l'escultura dels últims cinquanta anys a les necessitats simbòliques i representatives del monument públic.

.....
 Fotografies: cortesia de Sergi Aguilar

CARTOGRAFIES DEL DESIG.
BOUCHRA KHALILI «WET FEET»

// ANTONIO SALCEDO

CA Tarragona Centre d'Art. Tinglado 2 Moll de Costa.
 Del 25 de maig al 29 de juliol de 2012.
 www.catarragona.net

Les migracions són un dels problemes més importants que vivim en el nostre món globalitzat. Si bé és cert que sempre han existit, mai s'havien convertit en un cas de reflexió i de preocupació com en les darreres dècades. Segurament perquè ara les migracions són a la inversa; és a dir, no són del centre a la perifèria, sinó de la perifèria al centre. I el que es veia com un aspecte positiu que havia ajudat les societats que rebien els immigrants; ara és vist com un fet negatiu, que ha provocat moltes vegades un rebuig per part dels governs i de la societat dels països que els rebem.

Aquesta situació, que ha generat el que poden entendre com una cultura migratòria, ha estat tractada per artistes actuals com: Kader Attia, Dakic Danica, Costa Vece, Mona Hatoum, la parella de M, Djumaliev i G, Kasmaliev, Agel Abdessemed, Pascale Marthine Tayou i Rogelio López Cuenca, entre d'altres; un grup d'artistes que constitueixen un ampli ventall de nacionalitats i maneres d'enfocar aquesta problemàtica.

Dins d'aquesta línia de treball tenim l'obra de la videoartista francoaragonesa Bouchra Khalili. La seva exposició «Wet feet», que es presentà al Tinglado 2 del Moll de Costa de Tarragona, comissariada per Cèlia del

Diego, és la primera mostra organitzada pel CA Tarragona Centre d'Art. El títol de l'exposició s'ha pres de la llei cubana d'ajustament («Wet feet, dry feet» - «Peus mullats, peus secs»); una llei tramposa que atorga la residència permanent als cubans que arriben a les costes nord-americanes, però que retorna els que són trobats al mar. L'artista pren la idea per referir-se als processos migratoris en general, i a les dificultats i als entrebancs amb què topa la gent que des d'Àfrica, Àsia o l'Amèrica Llatina, pretenen arribar a Europa o als Estats Units.

La mostra té un recorregut amb diferents apartats. *The Mapping Journey Project* (2008-2011) consisteix en una sèrie de vídeos en els quals veiem una mà que va dibuixant amb un retolador un trajecte sobre un mapa d'Àfrica, d'Europa, d'Àsia, a la vegada que va narrant la seva experiència. Cada una d'elles és una història particular, un drama personal que genera nous mapes i crea una nova manera de cartografiar que obeeix a les necessitats, els desigs, les pors i els problemes que tenen i troben els immigrants en els seus desplaçaments. Són històries anònimes, només veiem la mà que dibuixa el trajecte, i la veu en off que narra les peripècies viscudes. Cadascú porta les seves vivències d'un lloc a l'altre, traspasa fronteres, territoris desconeguts, cultures diferents, a la recerca d'una vida millor, d'una «vida normal», com diu un d'aquests personatges anònims.

Els trajectes creats pels immigrants són convertits per l'artista en un conjunt de serigrafies que ella anomena «*The Constellations*», en realitat una estetització dels somnis de les vuit persones que han participat en el projecte. El nom adoptat és del tot pertinent tant des del punt de vista formal com del contingut. Sobre un fons blau

intens, l'artista dibuixa les línies de cadascun dels viatges amb punts blancs, i amb punts més grans per a les ciutats importants que han travessat.

Circle Line (2007) és el darrer apartat, el nom al·ludeix al petit creuer que fan els turistes per donar la volta a l'illa de Manhattan. L'artista ens presenta una complexa vídeoinstal·lació, on veiem la ciutat de Nova York en unes imatges fugaces, escoltem una selecció de les preguntes que als Estats Units fan als immigrants que volen rebre una targeta verda (preguntes que fan referència al sentit patriòtic nord-americà) i també assistim a l'acte de nacionalització de 425 nous ciutadans nord-americans de 77 països, per orde alfabètic des d'Albània fins a Iugoslàvia. Múltiples situacions que ens mostren les dificultats, les injustícies de les lleis migratòries i els problemes d'identitat que pateixen els que han hagut d'emigrar. Una conseqüència més de la greu crisi de civilització que vivim i que exigeix una resposta adient a la seva complexitat. Bouchra Khalili per la seva part ens mostra el seu compromís com a persona i com a artista.

Fotografies: CA Tarragona / Maria Veses

**Premi Salou de Recerca Pictòrica.
Memorial José Luis Rubio Sáez**

*Torre Vella de Salou. Del 22 de setembre al 3 de novembre.
premisaloupintura.blogspot.com*

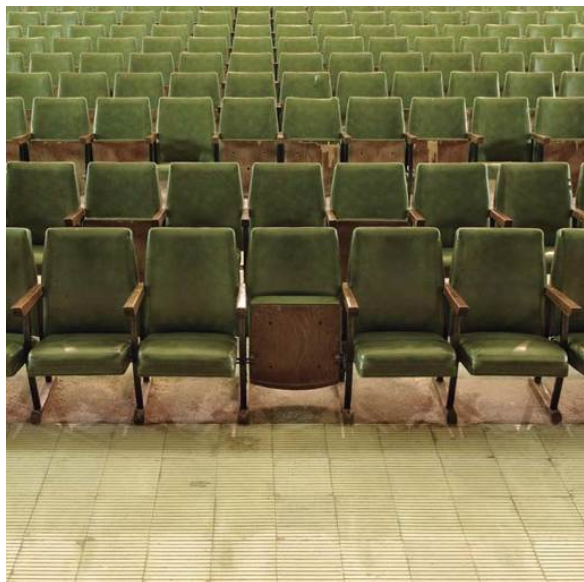
Torna el premi de pintura més ben dotat del nostre entorn. Amb 83 concursants i molt bones peces deixa constància que la pintura, tants cops donada per morta i enterrada, és una tradició amb l'ànima viva. La guanyadora ha estat Lola Berenguer (El Ejido, 1965), llicenciada en Belles Arts a Sevilla. El Premi de Salou s'afegeix a la bona estrella que ha tingut en molts concursos de pintura importants on ha convençut amb una obra abstracta, geomètrica, austera, sensible i molt ben elaborada. Els accèssits han estat per a Ruth Moran i per a Jo Milne. A.R.

**Fotografies de Pep Escoda 1990–2012.
«El calaix dels somnis»**

*Fundació Caixa Tarragona. Tarragona.
Del 10 d'octubre de 2012 al 6 de gener de 2013.
www.fundacioaixatarragona.com*

Exposició individual de Pep Escoda amb obres de diferents moments de la reconeguda trajectòria del fotògraf tarragoní, durant 20 anys de dedicació a la fotografia professional i a la producció creativa personal. Presenta un recull de 60 obres inèdites del fons de l'arxiu particular, seleccionades pel propi fotògraf i per la comissària de la mostra: Sílvia Omedes. Han triat els treballs més personals i ofereixen una mirada al món, implicada amb la pròpia experiència vital. A.R.

**Joan Casals. «Art nigra».
Obra sobre llicorella**

*Celler Clos de l'Obac. Gratallops.
Del 16 de juny al 30 de juliol*

Exercici de memòria en homenatge al pintor Joan Casals, mort ara fa un any. Les llicorelles van ser part d'un ampli treball d'art cal·ligràfic fet durant els anys 80. Retrobades durant l'obligada revisió del taller, ens retornen una creació identificable i original on associava l'interès pel grafisme i la gestualitat amb una matèria, la pedra de pissarra del Priorat, suport de tradició ancestral per deixar gravats missatges significatius. A.R.

«Fhar 1»

*Centre d'Art Lo Pati. Amposta.
Maig de 2012.
www.lopati.cat*

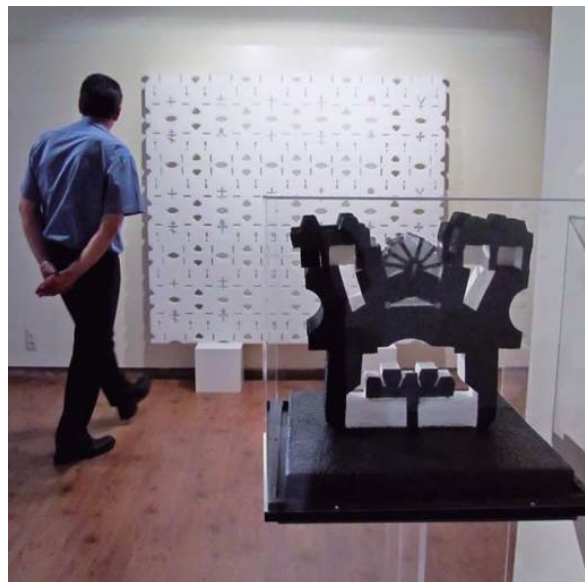
Producció relacionada amb les pràctiques pictòriques de l'art urbà: murals, grafitis i intervencions amb pintura que volen sensibilitzar espais neutres o residuals. Amb les reserves que em provoca un art força invasiu de l'espai públic, cal remarcar la qualitat, la selecció d'artistes destacats en l'àmbit estatal, la participació competitiva de creatius locals i l'originalitat d'algunes intervencions que eviten els cansats estereotips dels grafitis urbans. El més important: la bona acollida dels veïns que conviuran amb les obres. A.R.

**Marie France Veyrat.
«Dels signes als símbols»**

*Torre Vella de Salou.
Del 13 de juliol al 25 d'agost. www.veyrat.org*

Una obra que va i ve de l'organicisme de la matèria a la construcció geomètrica, de la pintura a l'escultura i a la instal·lació. El denominador comú del treball de Marie France Veyrat és el seu interès i la seva capacitat per transformar els materials des d'uns principis que defensa amb entusiasme: l'experimentació, el reciclatge i l'abstracció. Aquest estiu, a més de l'exposició de Salou, també ha participat en la mostra d'escultura a Can Mario a Palafrugell en qualitat d'artista seleccionada al Premi Vila Casas. A.R.

Gemma Molero. «Confluències»

*Dins el cicle d'homenatge a Josep Piqué, escultor.
Sala Fortuny del Centre de Lectura de Reus.
Del 3 al 19 de maig. www.centrelectura.org*

Peces fetes amb torn a finals dels vuitanta pel plaer de modelar el fang. La voluntat de fer un esforç per fugir del foc d'encenalls amb el qual a vegades els artistes volen deixar bocobadat l'auditori. Contenció formal i cromàtica: que sigui el que hagi de ser. Experimentació i ganes de convertir en un joc allò que a vegades s'ha plantejat d'una manera massa seriosa i rígida. Lleugeresa –en el sentit que platejava Italo Calvino– com a decàleg fundacional, després d'anys de treball amb una línia rigorosa i sòlida que fa fàcil les coses difícils. M.D.

Àlvar Calvet. «Noche»

Material Galería. Madrid.

Del 22 de maig a l'1 de juliol. www.materialgaleria.com

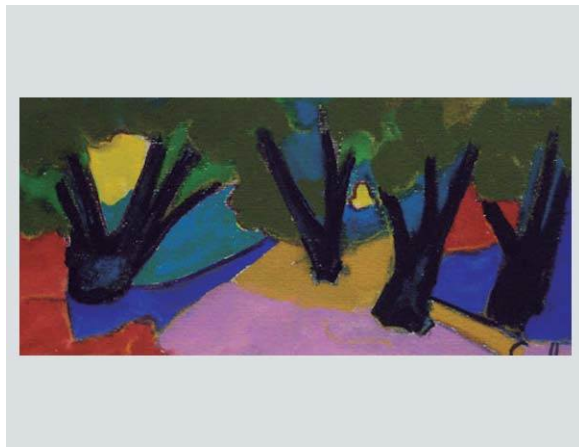
Àlvar aborda el tema de la ceguesa amb un llenguatge basat en la visió i la llum. Sembla una missió impossible però ell és gat vell en la metodologia de posar-se en el lloc dels altres. Per apropar-se al grup dels invidents es tapa els ulls per fer una sèrie de gravats, creats des de la foscor. Les entrevistes a sis persones cegues són el camí de coneixement que condueix a un treball col·laboratiu de pintura i a una sèrie de retrats basats en el color. A.R.

Joan Cunillera. «Pintures»

Sala Sant Roc. Valls. De l'1 al 15 de juliol.

Joan Cunillera va ser membre de l'històric grup Un Nus de Valls que va actuar entre 1973 i 1984 amb la mirada fixada en les tendències artístiques contemporànies. Ell va destacar per uns poemes visuals, austers i incisius, basats en la tipografia. Trenta anys després no ha abandonat la pràctica artística i ara presenta uns estudis de color sobre el paisatge, versions *fauves* de les imatges que observa en les seves passejades pels entorns de Santes Creus. A.R.

Dominika Berger. «Presències»

Galeria Antoni Pinyol. Reus.

Del 7 de setembre al 2 d'octubre.

www.antonipinyol.com

Enguany s'ha celebrat el XX Premi Telax, guanyat per Eugeni Fabregat i amb un accèssit per a Dominika Berger. Aquesta pintora ha fet una exposició individual a la galeria. L'artista fa una construcció premeditada on vol que coexisteixin la imatge figurativa i una configuració abstracta de la composició, derivada de l'encavalcament i la interacció dels dibuixos basats en l'autoretrat. A.R.

Joaquim Chancho

«Deixeu-me tancar la finestra».

Galeria Joan Prats. www.galeriajoanprats.com

«Barres i estrelles».

Galeria Eude. Barcelona. www.galeriaeude.com

De juny a setembre. www.joaquimchancho.com

El pintor de Riudoms, catedràtic de pintura a la Facultat de Belles Arts de Barcelona, exposa pintures dels darrers anys i una nova sèrie de gravats. «Deixeu-me tancar la finestra» és el títol de l'exposició, recorda el caràcter reflexiu i reservat del seu treball i la consideració de la pintura com un ens autònom que no depèn de models o d'elements exteriors, sinó que ell entén com una entitat autònoma de dependències internes. A.R.

PUBLICACIONS

Alfred Porres Pla.

Relaciones pedagógicas en torno a la cultura visual de los jóvenes

Editorial Octaedro. Barcelona. 2012

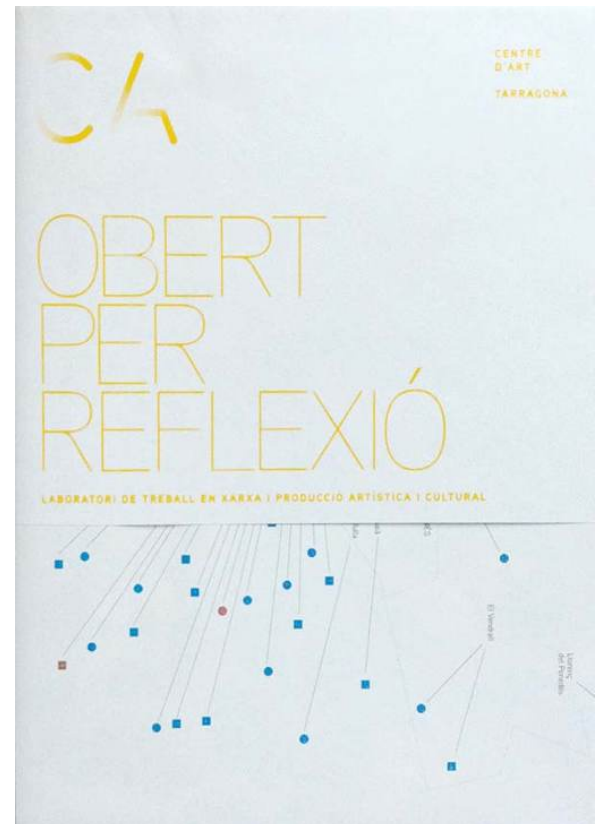
Alfred Porres ha entreteixit la seva vivència d'artista visual i la de professor d'Educació Visual i Plàstica a secundària. En la seva tesi doctoral ha tractat els vincles entre la cultura visual, la subjectivitat, la imaginació i una relació escolar dirigida a establir una relació d'investigació. En el llibre comunica la seva experiència, la recerca i la reflexió entorn l'art i l'educació; va destinat als formadors que no es rendeixen a la rutina. A.R.

Obert per reflexió. Laboratori de treball en xarxa i producció artística i cultural

CA Tarragona Centre d'Art. 2012. www.catarragona.net

Històric document, primera publicació del CA Tarragona, que ressenya les trobades de reflexió organitzades amb molt d'èxit la primavera d'aquest any, en les quals es van implicar artistes, teòrics, educadors, gestors, museòlegs i responsables d'institucions. El llibret és un memoràndum de les jornades vistes, o més ben dit, llargament teoritzades pels organitzadors i les aportacions d'alguns participants que expressen idees noves sobre les funcions de l'art i dels professionals, a més d'un viu interès perquè hi hagi més interacció i complicitat dins del sector, al territori. A.R.

GERVASIO SÁNCHEZ, ANTOLOGIA

// MÀRIUS DOMINGO

*Itinerant del Ministerio de Cultura.**Tinglado 1 del Moll de Costa del Port de Tarragona.**Del 22 de juny al 29 de juliol de 2012*

Ara que el ministre d'Educació es planteja modificar l'assignatura d'Educació per a la Ciutadania fóra el moment d'incloure en el nou currículum una visita a les exposicions de Gervasio Sánchez: un antídoto molt eficaç contra la guerra, la violència i les conseqüències de la intolerància. En aquest sentit el treball de Gervasio Sánchez mai et deixa indiferent, té la capacitat de produir desassossec i una gran incomoditat. La incomoditat que produeix veure què passa quan, després d'un conflicte armat, els periodistes se'n van i la notícia deixa d'obrir els telenotícies. La incomoditat que produeix veure que darrere una imatge sempre hi ha persones amb noms i cognoms, gent que a vegades està alegre i a vegades trista, nens que volen jugar al carrer, persones que pateixen d'un dia a un altre,

que van pel carrer amb les seves cites i tenen problemes. Gent corrent, gent com nosaltres. Ja sabeu, *ordinary people*. Els que sempre acaben pagant els plats trencats i són una dada estadística freda.

«Una dona fugit d'un bombardeig» és el que podem llegir sota una imatge en color presa a Osijek (Croàcia) l'octubre de 1991. El que veiem és justament això: una dona jove que es tapa la cara amb la mà mentre fugit. La desesperació de la dona que fugit ens recorda les imatges dels refugiats republicans a les acaballes de la Guerra Civil Espanyola que va fotografiar Agustí Centelles. Una imatge que no és nova: al llarg de la història s'ha repetit aquí i allà amb obstinada perseverança. Podríem dir que Gervasio Sánchez reprèn la tradició occidental dels artistes que representaven la fugida a Egipte il·lustrant el paisatge de l'Evangeli de Sant Mateu (2, 13-23): «Lleva't, pren el nen i la seva mare, fugit».

L'exposició, organitzada amb motiu de la concessió del premi Nacional de Fotografia 2009 atorgat pel Ministeri de Cultura, ofereix una visió de conjunt del treball d'aquest fotoperiodista cordovès amb treballs procedents dels seus

primers anys d'aprenentatge –menys coneguts– i obres de sèries més llargues que arriben fins als darrers anys. La mostra s'articula entorn cinc eixos temàtics cronològics: «Amèrica Llatina» (1984-1992), «Balcans» (1991-1999), Àfrica (1994-2004), «Vides minades» (1995-2007) i «Desapareguts» (1998-2010).

En «Vides minades», un treball sobre les conseqüències de les mines antipersona en la població dels països més minats del món, entre ells l'Afganistan, Angola i Cambodja, que va concloure el 1997 amb un llibre, els protagonistes de les imatges ens interroguen d'una manera molt suggerent, expressen la voluntat de continuar lluitant per viure amb normalitat mentre els seus ulls transmeten un punt de tristor. Com a visitant de l'exposició de Gervasio Sánchez, quan surts de la sala on s'exhibeixen les fotografies, saps que continuaràs fent les coses de sempre, amb total normalitat, però conserves dins teu un punt de tristor que et fa ser més crític amb la manera que tens de veure el món.

.....
Fotografies: ARTIGA

EUFÒNIC
FESTIVAL D'ART SONOR I VISUAL
DE LES TERRES DE L'EBRE

.....
Activitats al Delta de l'Ebre,
Amposta i Sant Carles de la Ràpita.
Coprodueixen EUFÒNIC i Centre d'Art LO PATI.
Del 7 l'11 de setembre de 2012.
www.eufonic.net
 .....

Primera edició d'un festival dedicat a la producció, formació i divulgació entorn les pràctiques contemporànies vinculades a l'art sonor i visual, obert i multidisciplinar. Inclou un ampli ventall d'activitats que comprèn: conferències, residències, produccions sobre el terreny, presentacions de treballs i actuacions audiovisuals.

Eufònic està dirigit per Vicent Fibla i es presenta com una experiència sonora vinculada al paisatge del Delta i de les Terres de l'Ebre amb especial atenció als valors de l'entorn natural.

PIULAR AMB LO RIU
Laboratori d'Art Sonor i Mobility Lab
 // JOSEP CERDÀ

En el marc d'Eufònic, l'equip format per Vicent Matamoros i Josep Cerdà, del Laboratori d'Art Sonor de la Universitat de Barcelona, i Efraïm Foglia i Jordi Sala, de Mobility Lab de la Universitat de Vic, van realitzar una acció sonora d'escolta amb hidrofonia subacúatica a l'entorn del Parc Natural del Delta de l'Ebre. L'acció sonora va consistir en fer que el Laboratori d'Art Sonor realitzés la gravació dels sons de les diferents manifestacions de l'aigua mitjançant hidròfons i que Mobility Lab processés a temps real els sons amb un eina dissenyada expressament per aquesta acció artística: Eufònic-TwuitSynth per connectar l'entorn

natural del Delta amb la xarxa global a través de Twitter.

El sistema està dissenyat per interactuar amb els sons utilitzant la xarxa Twitter per tal d'establir una comunicació entre una acció desenvolupada en temps real en el territori, i la difusió i interactuació amb les persones connectades a Twitter, també en temps real. Aquest sistema dona una altra perspectiva a les accions de Paisatge Sonor, habitualment geolocalitzades o amb reproducció en temps real; l'acció sonora que es va portar a terme el diumenge 9 de setembre va obrir una nova via vers la interacció entre els artistes i el públic. L'esquema de l'acció consisteix a capturar l'entorn del Delta de l'Ebre amb registre de micropaisatges sonors de l'aigua, processar-ne els bits i convertir-los en paraules que es poden piular. Les paraules escollides per Vicent Matamoros són paraules autòctones del Delta; es van distribuir amb tres blocs temàtics, paraules de l'entorn natural, paraules que tenen a veure amb la interacció de l'acció humana amb l'entorn natural i paraules específiques d'elements o accions culturals. A cada paraula es va assignar una longitud de freqüència dels sons enregistrats.

Les paraules en forma d'etiqueta de Twitter poden ser processades com a sons que corresponen a les longituds d'ona. Les persones que interactuen amb l'acció, generalment en línia, componen frases a partir de les paraules seleccionades, de manera que es crea una

composició aleatòria dels sons gravats. Constatem que la participació del públic va ser massiva, la construcció de frases va donar unes mescleres realment inusitades i, val a dir-ho, absolutament poètiques: «assabocar seba gonia borra», «buay besa anxonat fumeral», «pareixes rafal memo xapadillo», «xalar pitxinada barruntar aixumara», «maldar buay faldut picar», «flat momos ascurar baci», «besa flat enrulat jonec», «baci xata astuviar buay». A les 12.58 el sistema ens va posar la frase de «Twitter saturat». L'acció serà ampliada al Centre Cultural Lo Pati d'Amposta en els dies següents al festival Eufònic.

.....
Fotografies: 1 - Neil Harbisson i Moon Ribas. 2 - Qlux Puba,
instal·lació de Daniel Romero. 3 - Taller d'iniciació a la fonografia.
Edu Comelles i Jaume Muntsant. Foto: Sílvia Bartalomé

ELS PAISATGES DELS ARQUEÒLEGS**«ORIGEN» BLEDA I ROSA**

// ÀNGEL CABELLO

.....
Museu Coudenberg. Antic Palau de Brussel·les (Bèlgica).
IV Summer of Photography Biennale.

Del 15 de juny al 16 de setembre de 2012.

http://www.summerofphotography.be/en/exhibition/origin
 .....

L'aspecte d'aquests paisatges ha pogut variar mil vegades però sabem que la llum amb què han estat fotografiats és la llum del lloc; el sol sempre ha dibuixat el seu arc aquí d'aquesta manera. Assistim a tardes eternes, matins de fa milions d'anys; és a dir, la llum de cada dia. En molts d'aquests inhòspits paratges costa sentir la difícil Arcàdia on sovint es despertaren noves expectatives. La ubicació geogràfica pot semblar un caprici extravagant de l'arqueòleg; el lloc on hi ha obtingut les dades. Cada cop que es localitzi una nova resta fòssil hi haurà un nou lloc d'origen. El paisatge de l'origen, doncs, no respon a una fisonomia ideal, és allò que ens hem trobat.

Maria Bleda (Castelló, 1969) i José María Rosa (Albacete, 1970) s'han desplaçat a localitzar cada un dels llocs en què han anat apareixent els indicis que van donant cos a les canviants teories sobre l'evolució humana, els espais que van habitar els nostres avantpassats durant el vastíssim espai de temps —entre centenars de milers i milions d'anys— en què va anar cristal·litzant aquesta evolució. Són fotografies de gran format: solemnes, fredes, serenes composicions. El «retrat» del lloc d'origen, de vegades és una àmplia porció de paisatge, d'altres una visió més propera de l'espai d'excavació. Variacions que enriqueixen la unitat de la sèrie en què conviu l'aparença de catalogació topogràfica amb la voluntat d'evocar. Sorpren que una

idea tan afinada i tan senzilla tingui un calat i un desenvolupament tan intens.

Per a Elena Aparicio (Salou, 1973), comissària de l'exposició, és un projecte que tracta de «potenciar el coneixement i el nexa entre ciència i humanisme mitjançant l'art. Disciplines com la paleoantropologia i l'arqueologia dialoguen amb la sociologia i la història de les civilitzacions». L'obra de Bleda i Rosa segueix una sòlida i coherent trajectòria en la qual utilitzen la fotografia com a instrument a través del qual abordar temes (memòria, temps, espai) com a artistes conceptuals o de *land art*. Són propietaris d'una veu poètica obstinada a seguir el rastre de presències de l'absent.

L'exposició «Origen» ha format part de la IV Biennial Summer of Photography de Brussel·les, en aquesta edició dedicada «al paisatge i a les complexes relacions entre l'home i el seu entorn». L'experiència de contemplar aquestes imatges en un espai arqueològic, l'antic palau Coudenberg, ha esdevingut singular i adient. Indrets, tots ells, arquitectònics i artístics, plens d'història.

.....
Fotografia: Bleda i Rosa, OH 9. Garganta de Olduvai, 2008.

LES BIENNAIS NO FUNCIONEN, ENCARA

// ORIOL FONTDEVILA

.....
Manifesta 9. «The Deep of the Modern».

Genk, Limburg, Bèlgica.

Del 2 juny al 30 de setembre de 2012.

www.manifesta9.org
 .....

«Les biennals no funcionen. Aleshores, per què engegar-ne una altra?» Amb aquesta paradoxa s'obria, l'any 1996, la primera edició de Manifesta, la biennial que des d'aleshores ha traçat un recorregut pels marges culturals d'Europa amb les ubicacions on ha tingut lloc. El seu nomadisme, però, ha estat alhora discursiu. Tal i com se subratlla amb la declaració d'intencions, Manifesta s'ha posicionat com un exercici per repensar els formats d'exposició biennial, els tipus de col·laboració que s'estableixen entre els agents i la relació de la pràctica artística amb les localitats per on circula.

Però a Genk, el poble de la regió de Limburg (Bèlgica), que n'acull la novena edició, l'aparença és la d'estabilització. D'entrada, sorprèn que l'equip comissarial s'hagi organitzat a partir de la figura d'un «director» —Cuauhtémoc Medina— i d'«assistents» —Katerina Grekos i Dawn Ades—, mentre es deixa enrere l'expectativa d'experimentació que Manifesta porta associada en relació amb la direcció artística. L'interès de Cuauhtémoc ha estat precisament el d'eradicar certa retòrica i maneres de fer de la crítica institucional i del treball col·lectiu dels anys noranta, per concentrar-se, en canvi, en un aspecte genuí del lloc, com és la mineria, i traçar el que anomena «una història subterrània de la modernitat».

A partir de considerar que la mineria i la industrialització pesant vindrien a ser una espècie d'inconscient de la modernitat, un dels grans encerts de l'exposició és la disparitat de direccions que s'emprenen amb la investigació a l'entorn de la producció artística i la industrial. Amb aquestes s'arriba a implicar tant alguns aspectes de

l'imaginari local, algunes perspectives històriques escassament investigades a l'entorn de l'art i la mineria, com el treball d'artistes actuals entorn els processos de (post)industrialització contemporània.

Tot i així, entre les diferents línies de recerca falten espais d'intercanvi. I així, en l'àmbit d'exposició predomina la segregació i no pas la presa de contacte entre els diferents registres culturals i artístics que es convoquen; com són, per exemple, les maquetes per a la construcció de mines de l'escola professional i els caps de miner esculpits en patata del miner Manuel Durán, per una banda; amb les variacions minimal i conceptuals en carbó de Richard Long, Marcel Broodthaers o la fantàstica composició sonora a partir de sons industrials d'Oswaldo Maciá, per l'altra. Així mateix, l'afany de tematització que recorre l'exposició acaba per portar a desencerts importants, tal i com passa amb la còpia dels sacs de carbó amb què Marcel Duchamp interrompia l'Exposició

Internacional del Surrealisme de l'any 1938: fer-los aparèixer ara a l'interior de l'edifici d'una mina és talment com exposar el seu urinari en un lavabo i esperar-ne, sense més, l'efecte artístic.

Manifesta 9 té el valor de desafiar la manera de fer biennals. Tot i que, una vegada més, aquesta tampoc «no funciona» del tot. Possiblement posa més en crisi un model que no pas aconsegueix articular d'una manera convincent les noves maneres que intueix. I, així, si en el cas de la primera Manifesta la paradoxa requeia en una qüestió de metadiscurs comissarial, la disfunció de l'actual no dubtaria a relacionar-la amb el fet que les noves ruptures s'intentin perpetrar per mitjà d'estabilitzar els processos de treball, contenir el risc i retornar a formats considerablement tradicionals de narració i d'exposició de l'art.

.....
Fotografia: Coudenberg Museum, Brussel·les.

Joan Ramon Salvadó.
 .....

L'ESCOLA DE KASSEL, POTSER

// CÈLIA DEL DIEGO

.....
dOCUMENTA (13).

Kassel, Alemanya.

Del 9 juny al 16 de setembre 2012.

d13.documenta.de
 .....

26 de juliol. L'Escola de Calor del CA Tarragona emprèn el seu viatge a la dOCUMENTA (13). Un grup de vint-i-tres persones provinents de Tarragona, Valls, Montblanc, Reus, els Monjos, Barcelona, Santa Eulàlia de Ronçana, l'Esquirol i Andorra, s'aplega progressivament durant el llarg trajecte que els durà fins a Kassel. La comitiva més nombrosa ens trobem a l'estació d'autobusos de Tarragona per traslladar-nos a l'aeroport del Prat, des d'on volarem cap a Frankfurt. Allà aprofitem per visitar el Museum Für Moderne Kunst, el Frankfurter Kunstverein i l'espai expositiu Portikus, fins que, finalment, un autocar ens condueix a l'antiga presó de Kassel, el nostre destí. A partir de demà disposarem de dos dies i mig per visitar l'esdeveniment artístic quinquennal que, per tretzena vegada des de l'any 1955, se celebra a la ciutat. Aquesta nova edició, amb Carolyn Christov-Bakargiev i Chus Martínez al capdavant i sota el lema de «Collapse and Recovery» (col·lapse i recuperació), es presenta com una dOCUMENTA ambiciosa i desmesurada que fa de la manca de concepte curatorial previ l'aglutinant de la mateixa. Més enllà de les intervencions artístiques, a les quals seguidament farem referència, un univers acumulatiu de propostes teòriques densifiquen el discurs i obren vies en múltiples direccions: una generosa varietat de recursos accessibles al web, des d'un glossari de paraules clau fins a tot tipus de material de recerca en relació amb els projectes artístics; cent publicacions facsímil de quaderns i assajos: *100 Notes - 100 Thoughts*, que tenen la pretensió d'estudiar les formes de pensament que poden emergir d'un traç o una paraula; una àmplia oferta de programes públics i educatius que, sota el títol

d'un escèptic «Maybe» (potser), construeixen un espai de reflexió crítica a la recerca de la simultaneïtat entre el consum d'art i la producció de coneixement.

En aquest sentit, i d'acord amb la tendència en augment de cercar col·laboracions entre la pràctica artística i d'altres disciplines; és significatiu que només vora el cinquanta per cent dels gairebé tres-cents participants vinguin del camp de l'art; la resta provenen d'altres àmbits com ara la literatura, la filosofia, la psicologia, la física, la biologia, la zoologia, l'economia, etc. D'altra banda, formats tan explotats pels artistes contemporanis com el videogràfic o el fotogràfic perden protagonisme en aquesta edició en benefici del reconeixement d'altres possibilitats de construcció de relats. D'entre aquestes possibilitats, cal destacar la subtil instal·lació a base de material trobat de Haris Epaminonda i Daniel Gustav Cramer, l'experiència gairebé de realitat augmentada de la mà de Janet Cardiff

i George Bures Miller, els llibres animats i les lectures de Rabih Mroué, la biblioteca de pedra de Michael Rakowitz, les pissarres murals de Tacita Dean, la *performance* de Tino Sehgal, l'abundància de propostes exclusivament sonores com les de Susan Philipsz, Ceal Floyer, Cevdet Erek, Natascha Sadr Haghigian o, de nou, el duet Cardiff i Miller.

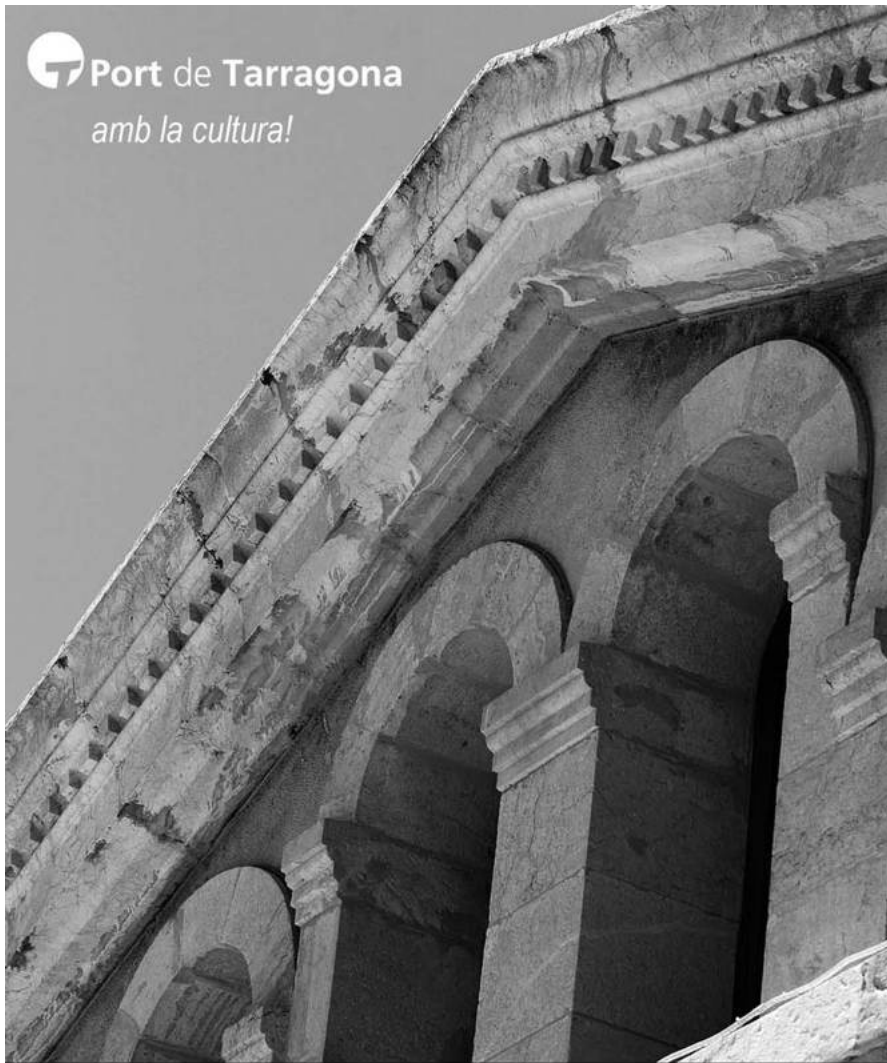
Enmig de la confusió discursiva i la tendència a explorar les perifèries del fet artístic, la percepció d'excés, i fins i tot d'impossibilitat, pren força també des del punt de vista temporal i espacial. I és que la mostra reuneix unes dues mil intervencions que parteixen dels principals museus i sales d'exposició de la ciutat per expandir-se a més de trenta seus i ocupar ara llocs tan diversos com búnquers, biblioteques, cinemes, hotels, antigues oficines, restaurants... A més a més, amb l'afany de no perdre la llaminera ocasió de tractar temes de tan rabiosa actualitat com les revoltes polítiques dels darrers anys, l'edició de Christov-Bakargiev estén encara una mica més els tentacles de l'esdeveniment fins al Caire, Alexandria, Kabul i Banff.

És, la seva, una aposta apassionada, aclaparadora i deliberadament desubicada que suposa un repte per al visitant. Alhora, és molt oportuna la invitació de dOCUMENTA (13) a desaprendre els camins coneguts per cercar el sentit (o el significat del sentit) de les arts visuals contemporànies i detectar altres possibilitats d'apropar-nos a l'experiència artística i, amb ella, a la recerca i la transferència de coneixement.

7 de setembre. L'impacte de la darrera acció de l'Escola de calor d'enguany pren cos. I ho fa amb la instal·lació «Reisen 262912» (viatge) que Ange Pérez, Cris Plaza i Rous Ciurana ens regalen en el marc dels Tallers Oberts dels artistes de la Part Alta de Tarragona. Gràcies!

.....
Fotografies: 1 – Tacita Dean, «Fatigues», 2012, CA Tarragona / Joan Ramon Salvadó. 2 – CA Tarragona / Guillem Ferran. 3 – Janet Cardiff i George Bures Miller, «Alter Bahnhof Video Walk», 2012. CC BY-NC-SA CA Tarragona / Cristian Añó

HORARI EXPOSICIONS MOLL DE COSTA

D'ABRIL A SETEMBRE:

De dimarts a dissabte, de 10 a 13 h i de 17 a 20 h - Diumenges i festius: d'11 a 14 h

D'OCTUBRE A MARÇ:

De dimarts a dissabte de 10 a 13 h i de 16 a 19 h - Diumenges i festius: d'11 a 14 h

www.porttarragona.cat

SÍMBOLS CONVENCIONALS

Regina Giménez

símbols convencionals

Regina Giménez

Museu d'Art Modern

Tarragona 2012

Del 6 d'octubre fins el 25 de novembre de 2012

MVSEV D'ART MODERN - Santa Anna, 8 - 43003 - TARRAGONA

Tel 977 235 032 - www.dipta.cat/MAMT

MVSEV D'ART MODERN
TARRAGONA

Diputació Tarragona

HABEAS CORPUS

FUNCIONS I DISFUNCIONS DE LA FIGURA DEL TESTIMONI

MAJA BAJEVIC
BLEDA Y ROSA
KAJSA DAHLBERG
RAQUEL FRIERA
TERESA MARGOLLES
RABIH MROUE
URIEL ORLOW

EXPOSICIÓ

INAUGURACIÓ
DISSABTE 27 D'OCTUBRE,
A LES 19 H

28 OCTUBRE 2012
> 6 GENER 2013

TINGLADO 2
MOLL DE COSTA
TARRAGONA

TARRAGONA
CENTRE
D'ART

ARTIGA

SERVEI DE PUBLICITAT

OFERIM UN ESPAI ON COMUNICAR PRODUCCIONS I ACTIVITATS. LA REVISTA TÉ UN TIRATGE DE 3.500 EXEMPLARS QUE ES DISTRIBUEIXEN GRATUÏTAMENT JUNT AMB EL DIARI *EL PUNT - AVUI* I TAMBÉ A DIFERENTS CENTRES CULTURALS I ARTÍSTICS DE LA DEMARCACIÓ DE TARRAGONA.

PER ENCÀRRECS: TEL. 652 156 003

CX CatalunyaCaixa
Fundació Caixa Tarragona

Sala
d'exposicions
de la Fundació
Caixa Tarragona

EL CALAIX DELS SOMNIS

FOTOGRAFIES DE PEP ESCODA 1990-2012

EXPO > 10 oct 2012 > 13 gen 2013

ENTRADA LLIURE

11 a 13h i de 17 a 20 De dilluns a divendres
11 a 14h i de 17 a 20 Dissabtes, diumenges i festius

HIGINI ANGLÈS, 5 TARRAGONA
INFORMACIÓ 977 299 360
www.fundaciocaixatarragona.com

SCAN Tarragona

SCAN Tarragona T / 2012

FESTIVAL INTERNACIONAL
DE FOTOGRAFIA scan.cat

25 octubre | 24 desembre 2012

Talent Latent
Full Contact
Autoedició exposada
Conferències
Exposicions
Tallers
Scan Off
Altres activitats

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

TARRAGONA 2012
CAPITAL DE LA CULTURA CATALANA

TARRAGONA
2017

Obra Social "la Caixa"

FUNDACIÓ
FORVM

AJUNTAMENT DE
TARRAGONA

www.tarragona.cat

LA PRÀCTICA MANA

// MAR JOANPERE FORASTER

Cicle d'exposicions de l'Aula d'Art.
URV. Facultat de Lletres. Tarragona.
Curs 2011-2012

No hi ha tacte sense contacte.

El tacte és de llarg, el contacte més antic, el primer de tots els sentits.

La textura és el tacte de la vista.

Allò cruixent és el tacte del sabor.

L'arrancada d'un so –la frontera amb el silenci– és el tacte de l'oïda.

L'olfacte és el sentit amb més tacte.

Jorge Wagensberg

A través d'una mescla de sentits i experiències, l'Aula d'Art treballa anualment per tal d'oferir un servei a l'alumnat i a la comunitat universitària en general per donar a conèixer les novetats artístiques que ens envolten. Aquest curs, donant-nos pas a la «Genealogia de la consciència» hem pogut «regenerar-nos i purificar-nos» i extreure a partir de la pràctica «l'objecte deconstruït de la figura humana». Tan sols amb la voluntat d'aproximar els alumnes a una «Nova Història de l'Art», el professor Antonio Salcedo ha posat les notes dins el pentagrama artístic actual i ha obert la creació a tot el conjunt de curiosos que treien el nas amb sorpresa i inquietud.

Des del forat de qualsevol desaigüe, Ester Ferrando ens ha aproximat al TOC (trastorn obsessiu compulsiu) deixant a cada gota un rastre d'identitat i de puresa; entenent l'aigua com la vida mateixa, cíclica i regenerativa. Viatjant entre aigües estancades, Mira Bernabeu ens ha plasmat la *Família* (gairebé amb entonació siciliana), una família

voluble i canviant, heterogènia, amb regust de prejudici artístic. De fet, un dels nostres pensadors ja ens inquietava al Club dels Optimistes Incorregibles, dubtant constantment de la institució família, dubtant d'haver d'exercitar forçosament llaços d'amistat més enllà dels de sang. Un repàs entre les relacions humanes ens fa saltar directes a Manel Margalef, posant en evidència la correlació metafòrica entre les persones i els objectes. Uns pulmons enmig del que va ser la tela d'un sofà o una cotilla femenina que dona forma al que serà una butaca. Cal manifestar l'omnipresencialitat humana, el rerefons de la seva psicologia i personalitat. Seguint extirpant capes, d'una manera o altra totes elles amb un enfoc sociològicament humà, arribàvem a analitzar la supremacia de l'espècie: el rerefons més dur a través de Jordi Abelló, el més discret però més punyent de tots els «ponents», posava els punts sobre les is, dirigint la mirada artística cap al vertader mercat i finançament de tota creativitat. Em recordava molt el poema de Miquel Martí i Pol: «Ni pel cantó de llevant; més val escriure-ho clarament / a totes les parets / i repintar-ho sovint / si la pluja ho esborra». Hem profetitzat l'economia i l'art com a elements diversos, mentre que, d'amagat els nostres voltors ho han remenat de tort i de dret. Més val escriure-ho clarament.

«Tot és incert, però el desig perdura / des del profund i en el profund se centra / i esdevé goig, i sentiment, i força.» Aquest és el camí que correlacionadament art i coneixement han de seguir, com una mateixa praxi teòrica. Com un mateix objectiu, avançar rere qualsevol adversitat. Per defugir-les, ja tindrem els desaigües de les banyeres!

Imatges: 1- Banderola de l'exposició de Mira Bernabeu. 2 i 4 Instal·lació d'Ester Ferrando. Fotografies URV. 3. Conferència de Manel Margalef. Fotografia de Jordi Abelló.

CRÈDITS ARTIGA: Direcció: Assumpta Rosés // Consell de redacció: Cèlia del Diego, Ivan Favà, Assumpta Rosés, Antonio Salcedo i Màrius Domingo // Correcció de textos: Agnès Toda // Disseny i maquetació: Alexandre Ayxendri // Apartat de Correus: 4119. 43007, Tarragona // artiga@art-tarragona.com

Col·laboren:

Produeix:

